

Moneda ilergeta preromana

EL NOM DE LLEIDA

Sembla ja definitivament establert el procés seguit al llarg dels segles pel nom de la ciutat de Lleida. Historiadors i estudiosos se n'han ocupat àmpliament i ens en donen una idea paral·lela. Tots es basen en les monedes i les escasses inscripcions íberes trobades, les quals, per altra part, no han revelat els seus secrets perquè no s'ha aconseguit encara de poder-les traduir.

La tasca és doblement difícil perquè les peces autèntiques no abunden i, també, perquè l'absència de documents és total. La història de Lleida comença quan Aníbal travessa l'Ebre i combat els ilergetes, l'any 218 a. C. Fins aleshores no existeix cap altra al·lusió a les terres lleidatanes en els llibres de l'Antiguitat. I les que vénen després —en primer lloc Polibi i Titus-Livi—, són totes parcials i indirectes.

Però sembla almenys que podem establir algunes dades importants sobre el nom de Lleida. Hem escollit tres fonts, que ens donaran l'ocasió de familiaritzar-nos novament amb els estudis fets fins avui.

En una Crònica d'Enric Blanc (Madrid, 1868), es recull l'opinió d'Ortiz Valdés segons la qual suposa Lleida fundada pels troians baix el comandament de Sícür, que hauria donat el nom al riu Segre, el Sícoris dels temps antics. Continua dient que alguns autors creuen que l'etimologia d'Ilerda és d'origen celta i d'altres que la imaginem oriental, i que el nom és format amb les arrels hebrees *il* i *herda*, que equivalen a *castell paorós*. I afegeix que Guillem d'Humboldt presenta la ciutat com fundada pels èuscars.

Han passat ja cent anys de la publicació d'aquesta obra i el nom de Lleida ha estat estudiat abundantment. Felip Mateu i Llopis publicà un treball (Lleida, 1943) d'on extraïem aquesta síntesi del nostre topònim: Iltirta fóra el nom íber, que es transformaria en Iltirda i, després, en Ilerda amb els romans. Al segle XI apareix Lerda amb els àrabs. Lérída sembla la forma aragonesa, que passà a ésser Leyda en temps de la Marca i els primers Comtes, Lleyda al segle XV i, finalment, a la forma actual de Lleida.

Josep Lladonosa parteix també d'Iltirta, «nom ibèric que sembla que hem de traduir per 'vila' o 'ciutat fortificada'» (Barcelona, 1955). I afegeix: «El seu nom modern, Lleida —els sarraïns deien Lerida (mot pla en llur pronúncia), els romans Ilerda i els íbers Iltirta—, no té altra interpretació etimològica que el de ciutadella o vila fortificada.»

Per ara, doncs, ens trobem en un punt que té una reconeguda solidesa. Les dues darreres citacions ens donen una idea clara del nom històric de la capital de la Catalunya occidental, de la "terra ferma" que deia Ramon Muntaner.

No podem fer cas de la fantasia d'alguns escriptors llatins, quan ens parlen d'Hilerda, Hiberia (Lucà); Hamílcar, Hasdrúbal (Justí); Hylerde (documents del segle XI); i fins algú diu Hindíbil i Híber. Els grecs, almenys, ens esporgaren les hacs de bon nombre de noms.

J. B. Xuriguera